

Rafał Adamus

dr hab., prof. UO, Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0003-4968-459X

radamus@uni.opole.pl

Istota funduszu stabilizacyjnego w kontekście problemu dopuszczalności zwrotu wpłat na rzecz syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, cz. 1

Uwagi wstępne

1. Problem badawczy

Przedmiotem niniejszego dwuczęściowego opracowania jest problem dopuszczalności żądania przez syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej (dalej: kasa) zwrotu wpłat wniesionych na fundusz stabilizacyjny, przy czym nie jest to tylko zagadnienie istnienia bądź nie roszczenia cywilnoprawnego po stronie syndyka. Rzeczywistą istotą przedstawionego dylematu jest pytanie o dopuszczalność ograniczenia ustawowego atrybutu Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej (dalej: Kasa Krajowa) wykonywanego w interesie publicznym. Fundusz stabilizacyjny odgrywa bowiem szczególną rolę w całym systemie finansowym. Istotą działania kasy jest idea samopomocy finansowej, polegająca na wzajemnym kredytowaniu się jej członków ze zgromadzonych w kasie środków pieniężnych, a także niezarobkowy charakter prowadzonej działalności, przy założeniu istnienia więzi społecznej pomiędzy członkami kasy¹.

Z uwagi na bardzo ścisłą relację pomiędzy prawem a życiem gospodarczym przy analizie przedstawionego problemu zostanie uwzględniona metodologia

---

¹ Zob. np. W. Srokosz, *Charakter prawny nadzoru nad Spółdzielczymi Kasami Oszczędnościowo-Kredytowymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2007, nr 10, s. 15; P. Bielski, *Niezarobkowy charakter działalności jako cecha konstrukcyjna spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej*, „Rejent” 2006, nr 6, s. 127.

ekonomicznej wykładni prawa². Prawo gospodarcze nie powinno być wyizolowanym bytem, oderwanym od rzeczywistości, którą reguluje. Wykładnia ekonomiczna polega na przeanalizowaniu gospodarczego *ratio legis* ustawy, uwzględnieniu kontekstu społeczno-gospodarczego i wyciągnięciu racjonalnych ekonomicznie wniosków.

W części pierwszej zostaną przedstawione założenia wyjściowe: ekonomiczne znaczenie i funkcje funduszu stabilizacyjnego.

2. Istota prawna kas

Kasy³, reaktywowane w Polsce właściwie na początku lat dziewięćdziesiątych

² Koncepcja ekonomicznej wykładni prawa znana jest prawu podatkowemu, niemniej jest to zupełnie inny kontekst. Jak to wyjaśniono w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Lublinie z dnia 31 stycznia 2018 r., I SA/Lu 941/17, „[...] konsekwencją zasady autonomii prawa podatkowego jest koncepcja tzw. gospodarczej (ekonomicznej) wykładni prawa podatkowego. Istotą tej koncepcji jest założenie, że podatek obciąża określone stany faktyczne, a nie czynności (akty) prawne. Chociaż prawo podatkowe dotyczy zjawisk gospodarczych regulowanych również normami prawa cywilnego, z punktu widzenia opodatkowania istotne jest samo zjawisko ekonomiczne (np. dochód, majątek, konsumpcja), a nie jego kwalifikacja prawna w innych gałęziach prawa. Wykładnia gospodarcza polega na przeanalizowaniu ekonomicznego *ratio legis* ustawy i odnalezieniu realnego przedmiotu podatku, rzeczywistej sytuacji ekonomicznej, którą chciał poddać opodatkowaniu ustawodawca, ukrytej pod postacią określonej struktury prawnej. Konsekwencją takich założeń interpretacyjnych jest dopuszczenie możliwości kwestionowania skuteczności na gruncie prawa podatkowego tych czynności, które są ważne i skuteczne w sferze prawa prywatnego. Czynnościom takim nadaje się odrębną podatkowoprawną kwalifikację, uwzględniającą specyficzne cele prawa podatkowego”.

³ Na temat kas jako *sui generis* instytucji finansowych zob. np. Andrzej Herbert w: A. Herbert, S. Pawłowski, P. Zakrzewski, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2014, s. 2; A. Jedliński, L. Kaczyński, *Zagadnienie prawne umów zawieranych przez Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe z pracodawcami*, „Państwo i Prawo” 1998, nr 8, s. 79; A. Jedliński, *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe – zarys systemowego ujęcia*, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2002, passim; *idem*, *Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa: zagadnienia konstrukcji prawnej*, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2001, passim. *idem*, *Członkostwo w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej*, LexisNexis, Warszawa 2002, passim; K. Kamińska, *Kasy Stefczyka i Komunalne Kasy Oszczędności jako lokalne instytucje*, „Zeszyty Naukowe WSHE”, t. IV: *Nauki Prawne*, Włocławek 1999, s. 150 i n.; M. Golec, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce*, Wyd. WSB, Poznań 2004, s. 137–140; M. Malinowski, P. Rudolf, D. Sowińska-Kobelak, M. Szupowski, *Prawa i obowiązki członków SKOK – analiza prawna*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2014; J. Żyżyński, *Konsekwencje wprowadzenia nowych regulacji dotyczących spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – wybrane aspekty mikroekonomiczne i finansowe*, [w:] *Prawne i ekonomiczne determinanty rozwoju spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce*, red. J. Ossowski, Fundacja na rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2010, passim; T. Galbarczyk, *Funkcjonowanie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce – stan obecny i perspektywy rozwoju*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H: Oeconomia” 2010, vol. 44, nr 2, passim; B. Rutkowski, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe jako instytucje finansowe*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H: Oeconomia” 2011, vol. 45, nr 2, s. 289 i n.; A.M. Jurkowska, *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe*, „Głosa” 1999, nr 1, s. 15;

XX wieku⁴, mają własną regulację prawną⁵, istniejącą obok przepisów regulujących bankowość komercyjną (ustawa z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe) i przepisów regulujących bankowość spółdzielczą (ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających [dalej: bank. spółdz.])⁶. Podstawowym aktem prawnym jest ustawa z 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych⁷ (dalej: ustawa o skok), która zastąpiła wcześniejszą ustawę z dnia 14 grudnia 1995 r.⁸, poprzedzoną z kolei przez kadłubową regulację art. 39 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych⁹.

3. Ustanie członkostwa w Kasie Krajowej

W razie „ustania członkostwa” kasy w Kasie Krajowej (co ma miejsce dopiero po utracie przez kasę jej własnej osobowości prawnej) wkłady wniesione przez kasę na fundusz stabilizacyjny, o których mowa w art. 55 ust. 1 ustawy o SKOK, podlegają zwrotowi z zachowaniem następujących zasad. Po pierw-

---

W. Srokosz, *Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a zintegrowany nadzór finansowy*, „Prawo Bankowe” 2007, nr 6, s. 6; *idem*, *Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi według ustawy o SKOK z 2009 r.*, „Monitor Prawa Bankowego” 2010, nr 6, s. 37; A. Zalcewicz, *Problemy prawne nadzoru Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2004, nr 10, s. 25.

⁴ Z historii spółdzielczości kredytowej w Polsce: S. Ochociński, *W stulecie spółdzielczości kredytowej w Polsce*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny” 1961, nr 23 (2), s. 201 i n.; R. Witalec, *Spółdzielczość kredytowa systemu Schulzego w Małopolsce w latach 1873–1939*, Instytut Pamięci Narodowej, Rzeszów–Warszawa 2008, *passim*; F. Skalniak, *Zarys historii polskiej spółdzielczości kredytowej*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1992, *passim*; W. Morawski, *Zarys dziejów Komunalnych Kas Oszczędności w Polsce*, „Bank i Kredyt” 1991, nr 10, s. 24; L. Kędzierski, *Decyzje w zarządzaniu finansami Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych*, „Studia Gdańskie” 2009, t. VI, s. 267–286.

⁵ Trybunał Konstytucyjny na temat przepisów odnoszących się do kas wypowiedział się w wyrokach z: 24 marca 2009 r., sygn. K 53/07, OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 27; 12 stycznia 2012 r., sygn. Kp 10/09, OTK ZU nr 1/A/2012, poz. 4; 18 lutego 2014 r., sygn. U 2/12, OTK ZU nr 2/A/2014, poz. 12, z 31 lipca 2015 r., sygn. K 41/12. Zob. też wniosek z dnia 3 sierpnia 2020 r., PK VIII TK 41.2018 skierowany do Trybunału Konstytucyjnego przez Prokuratora Generalnego.

⁶ Na temat bankowości spółdzielczej zob. np. T. Orzeszko, *Banki Spółdzielcze w Polsce. Ekonomiczne i finansowe warunki rozwoju*, Wyd. WSB, Poznań 1998, s. 41; E. Kołodziej, *Banki spółdzielcze jako uczestnik rynku usług bankowych*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2014, nr 6 (XVI), s. 241–247; J. Rachuba, *Działalność kredytowa banków spółdzielczych w Polsce*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 1 (85), s. 711–719.

⁷ T.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1643, ze zm.

⁸ Ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. 1996, Nr 1, poz. 2 ze zm.).

⁹ Dz.U. 1991, Nr 55, poz. 234 ze zm.

sze, zwrot następuje z wolnych środków funduszu stabilizacyjnego proporcjonalnie do wysokości wkładów wniesionych przez poszczególnych członków. Po drugie, kwota wolnych środków funduszu stabilizacyjnego jest ustalana na dzień zatwierdzenia sprawozdania finansowego za rok, w którym były członek wystąpił z żądaniem zwrotu. Po trzecie, kwota podlegająca zwrotowi płatna jest jednorazowo w ciągu 30 dni, licząc od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego Kasy Krajowej za rok, w którym zgłoszono żądanie zwrotu (art. 58 ustawy o SKOK¹⁰). W przywołanym przepisie jest mowa o roszczeniu cywilnoprawnym w ramach tzw. sprawy cywilnej, a precyzyjniej rzecz ujmując – o przesłankach powstania tego roszczenia i sposobie ustalenia jego wysokości, a także o terminie wymagalności roszczenia. Po lekturze tekstu prawnego pojawia się jednak uzasadniona wątpliwość, czy po ogłoszeniu upadłości kasy z roszczeniem o zwrot wpłat na fundusz stabilizacyjny może wystąpić syndyk masy upadłości.

W literaturze przedmiotu trafnie dostrzeżono, że w praktyce mogą być spore problemy z wykładnią art. 58 ustawy o SKOK. Andrzej Herbert na gruncie art. 58 ustawy o SKOK wyraził następujący pogląd:

[...] specyfika, a równocześnie trudność tej sytuacji, polega m.in. na tym, że z uwagi na obligatoryjność zrzeszania się kas w Kasie Krajowej do ustania członkostwa dochodzi dopiero z chwilą utraty bytu prawnego przez kasę [...]. Niestety, ustawodawca nie rozwiązał wątpliwości związanych ze sposobem rozliczenia się z byłym członkiem (także co do normowanego w komentowanym przepisie zwrotu środków z funduszu stabilizacyjnego), powstających w związku z tym, że *de iure* podmiot uprawniony już nie istnieje. Proponowane w dotychczasowym piśmiennictwie rozwiązania można uznać za dyskusyjne zarówno dlatego, że w większości wypadków mamy tutaj do czynienia z uprawnieniami wierzycielskimi (a więc skutecznymi wyłącznie *inter partes* i wygasającymi wskutek utraty bytu prawnego wierzyciela w warunkach braku następstwa prawnego), jak i dlatego, że nie odpowiadają one na pytanie o zakres ewentualnej odpowiedzialności likwidatora lub syndyka masy upadłościowej w razie zakończenia likwidacji lub upadłości przed ostatecznym zadysonowaniem wszystkimi składnikami majątkowymi¹¹.

Przepis art. 58 ustawy o SKOK wzbudza zatem pewne wątpliwości dogmatyczne.

¹⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 lipca 2015, K 41/12 umarzał sprawę badania zgodności z Konstytucją m.in. art. 58 ustawy o SKOK.

¹¹ A. Herbert, S. Pawłowski, P. Zakrzewski, *op. cit.*, Nb 2.

4. Istota postępowania upadłościowego

Interesariuszami postępowania upadłościowego są wierzyciele¹². Wierzycielami upadłych kas, na zasadzie subrogacji ustawowej, będzie Bankowy Fundusz Gwarancyjny, członkowie kas w zakresie tytułów niepokrytych gwarancjami depozytów oraz inni wierzyciele „zewnątrzni”¹³. Postępowanie upadłościowe nie służy bezpośrednio realizacji interesu publicznego – celem postępowania upadłościowego jest zaspokojenie zidentyfikowanego interesu prywatnego konkretnych wierzycieli w rozumieniu art. 189 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (dalej: pr. upadł.). Zaspokojenie wierzycieli podlega zasadzie *pari passu* (zasadzie równego traktowania)¹⁴. Interesy ogółu wierzycieli upadłego w zderzeniu z innymi aksjologicznie wyższymi wartościami nie mają bezwzględniego priorytetu¹⁵. Z całokształtu Prawa upadłościowego wynika wniosek, że interes zbiorowości wierzycieli jest nadrzędny wobec interesu pojedynczego wierzyciela. Prawo upadłościowe, co do zasady, nie przenosi jednak interesów zbiorowości wierzycieli ponad interes publiczny.

Zadaniem syndyka ustanowionego w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości jest spieniężenie masy upadłości należącej do upadłego i dokonanie podziału uzyskanych funduszy masy upadłości pomiędzy wierzycieli, niemniej z zachowaniem tzw. prawa odrębności¹⁶. Ogłoszenie upadłości (ani jakakolwiek inna

¹² Zob. np. P. Janda, *Zaspokojenie roszczeń wierzycieli jako cel postępowania upadłościowego*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 10, s. 63 i n.; M. Pannert, *Cele prawa upadłościowego i naprawczego*, „Radca Prawny” 2008, nr 6, s. 54 i n.; P. Kupis, *Dysfunkcje postępowań upadłościowych*, „Biuletyn PTE” 2017, nr 2, s. 35 i n.; E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, *Znaczenie i skutki zabezpieczeń rzeczowych w przypadku ogłoszenia upadłości*, [w:] *Wokół rekodyfikacji prawa cywilnego. Prace jubileuszowe*, red. P. Stec, M. Załucki, Oficyna Wydawnicza KAAFM, Kraków 2015, s. 253 i n.; M. Leśniak, *Zaspokojenie wierzytelności zabezpieczonych prawem zastawu w sytuacji upadłości zastawcy*, „Rejent” 1998, nr 5, s. 122 i n.

¹³ W przypadku kas obowiązuje tzw. zasada idencyczności, zob. W. Srokosz, *Instytucje parbankowe w Polsce*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 94 i n. Oznacza ona, że pożyczkobiorcy są jednocześnie członkami kasy. Kasa przyjmuje od swoich członków depozyty.

¹⁴ Zob. np. R. Adamus, *Kategoria zaspokojenia wierzytelności handlowych wspólnika upadłej spółki*, „Monitor Prawa Bankowego” 2019, nr 5; M. Glabas, *Kwalifikowanie i zaspokajanie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym*, „Prawo Spółek” 1997, nr 2, s. 24 i n.; S. Cieślak, *Długi masy upadłościowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1996, nr 5, s. 8 i n.; P. Janda, *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6, s. 43 i n.; *idem*, *Kolejność zaspokajania wierzycieli osobistych w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015, nr 11, s. 39 i n.; D. Kłodnicki, *Podział funduszy masy upadłości*, „Prawo Spółek” 1998, nr 10, s. 34 i n.; J. Pały, *Skarbowe długi upadłego*, „Prawo Spółek” 1998, nr 10, s. 45.

¹⁵ Zob. np. R. Adamus, *Legally protected cultural goods and bankruptcy proceedings*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2020, nr 18(2), s. 9–26 odnośnie kolizji pomiędzy interesami wierzycieli a potrzebą ochrony dóbr kultury.

¹⁶ *Idem*, *Likwidacja masy upadłości. Zagadnienia praktyczne*, Difin, Warszawa 2014; *idem*, *Liquidation of the bankruptcy estate in Poland*, „Bratislava Law Review” 2020, Vol. IV, no. 1, s. 115 i n.; *idem*, *Bankruptcy and Restructuring Law in Poland*, „Societas et Iurisprudentia” 2019,

okolizność związana z postępowaniem upadłościowym) w żaden sposób nie wpływa na przyspieszenie wymagalności wierzytelności przysługujących upadłemu, a już tym bardziej nie ma wpływu na przyspieszenie powstania wierzytelności¹⁷. Zgodnie z art. 331 ust. 1 pr. upadł. likwidacja wierzytelności upadłego następuje przez ich zbycie albo ściągnięcie. W myśl art. 331 ust. 2 pr. upadł. wybór sposobu likwidacji należy poprzedzić oceną, który z nich umożliwi zaspokojenie wierzycieli w jak największym stopniu przy uwzględnieniu kosztów i ryzyka niepowodzenia ściągnięcia wierzytelności upadłego oraz konieczności zaspokojenia zobowiązań, o których mowa w art. 230 pr. upadł., związanych z przedłużeniem postępowania upadłościowego. Przy czym w piśmiennictwie panuje przekonanie, że syndyk nie jest związany umownymi ograniczeniami związanymi z obrotem wierzytelnościami takimi jak *pactum de non cedendo*¹⁸. Syndyk nie może jednak dochodzić roszczeń, które upadłemu nie przysługują¹⁹.

Wprowadzenie do ekonomicznej wykładni art. 58 ustawy o SKOK

Przepis art. 58 ustawy o SKOK ma brzmienie następujące: „W razie ustania członkostwa w Kasie Krajowej wkłady wniesione przez kasę na fundusz stabilizacyjny, o których mowa w art. 55 ust. 1, podlegają zwrotowi z zachowaniem następujących zasad: 1) zwrot następuje z wolnych środków funduszu stabilizacyjnego proporcjonalnie do wysokości wkładów wniesionych przez poszczególnych członków; 2) kwota wolnych środków funduszu stabilizacyjnego jest ustalana na dzień zatwierdzania sprawozdania finansowego za rok, w którym były członek wystąpił z żądaniem zwrotu; 3) kwota podlegająca zwrotowi płatna jest jednorazowo w ciągu 30 dni, licząc od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego Kasy Krajowej za rok, w którym zgłoszono żądanie zwrotu”.

Prawidłowa wykładnia art. 58 ustawy o SKOK wymaga wprowadzającego wyjaśnienia czterech kluczowych pojęć: znaczenia funduszu stabilizacyjnego prowadzonego przez Kasę Krajową, charakteru prawnego wpłat wnoszonych przez kasy na fundusz stabilizacyjny, charakteru prawnego członkostwa

---

Vol. VII, issue 2, s. 19 i n.; *idem*, *Upadłość a hipoteka na mieniu upadłego*, LexisNexis, Warszawa 2009.

¹⁷ *Idem*, *Upadłość a zobowiązania cywilnoprawne*, Difin, Warszawa 2013; *idem*, *Materiałnoprawne skutki ogłoszenia upadłości*, [w:] *System prawa handlowego*, red. S. Włodyka, A. Szumański, t. 6: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, C.H. Beck, Warszawa 2020, s. 785 i n.

¹⁸ *Idem*, *Pactum de non cedendo a upadłość likwidacyjna*, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 16, s. 892–896.

¹⁹ *Idem*, *Zagadnienie odpowiedzialności za straty bilansowe członków spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej w upadłości*, [w:] *Prawo prywatne w służbie społeczeństwu. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Adama Jedlińskiego*, red. P. Zakrzewski, D. Bierecki, Spółdzielczy Instytut Naukowy, Sopot 2019, s. 23.

kasy w Kasie Krajowej, wreszcie problemu ustania członkostwa kasy w Kasie Krajowej.

Sama Kasa Krajowa jest instytucją prawną *sui generis*, będąc spółdzielnią posiadającą osobowość prawną: a) utworzoną z mocy ustawy; b) której członkowie – czyli kasy – prowadzą szczególnego rodzaju działalność *not for profit*²⁰: depozytowo-pożyczkową; c) której sensem istnienia jest zapewnienie stabilności finansowej swoich członków będących osobami prawnymi (kas)²¹, z uwagi na szczególny przedmiot ich działalności; d) w której członkostwo kas jest obligatoryjne i trwa od początku do końca prawnego istnienia kasy; e) która działa *not for profit*. Jak ujął to Sąd Apelacyjny w Gdańsku, „Kasa Krajowa pozostaje spółdzielnią zrzeszonych w niej kas, a więc spółdzielnią spółdzielni, znajdującą się bezpośrednio w strukturze ustrojowej kas. Sprawia to, że nadzór Kasy Krajowej ma charakter wewnętrzny, w przeciwieństwie do zewnętrznego nadzoru sprawowanego przez Komisję Nadzoru Finansowego”²². Tymczasem zgodnie z art. 1 § 1 pr. spółdz. spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Zatem klasyczna spółdzielnia: a) tworzona jest przez jej założycieli²³; b) jej członkami z zasady są osoby fizyczne²⁴ (a tylko wyjątkowo mogą być to

²⁰ W literaturze przedmiotu wyrażono taki pogląd: „Zgodnie z ustaleniami Trybunału Konstytucyjnego spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe są dobrowolnymi zrzeszeniami, które jak każda spółdzielnia stanowią zrzeszenia osób, które w interesie swoich członków wykonują działalność gospodarczą. Prowadzą one wprawdzie działalność gospodarczą, ale dochody z niej nie podlegają podziałowi, lecz przeznaczone są na cele statutowe spółdzielni (podobnie jak ma to miejsce w przypadku stowarzyszeń i fundacji, o ile prowadzą działalność gospodarczą). Trybunał określił taką działalność mianem »niezarobkowej działalności gospodarczej«”; A. Szafranski, *Konstytucyjna wolność gospodarcza na tle historii idei i gospodarki*, C.H. Beck, Warszawa 2018. Niemniej w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 31 lipca 2015 r., K 41/12, OTK-A 2015, Nr 7, poz. 102, uznano, że: „[...] ewolucja rozwiązań ustawowych coraz silniej lokuje kasy w kategorii podmiotów gospodarczych prowadzących zwykłą komercyjną działalność depozytowo-kredytową oraz dodatkowe usługi finansowe, a praktyka działania kas dowodzi, że rozluźnieniu ulegają też wymagane ustawowo więzi społeczne między członkami kas. Wszystko to systematycznie upodabnia kasy do banków i pozbawia je cech typowych dla unii kredytowych. Nie pozostaje to bez wpływu również na zakres zastosowania gwarancji konstytucyjnych w stosunku do obecnego modelu kas, który został ukształtowany w ustawie o skok”.

²¹ Por. rozważania w decyzji Prezesa UOKiK z 31 grudnia 2009, DDK-61-2/09/PM w sprawie uznania Kasy Krajowej za związek przedsiębiorców.

²² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 5 września 2013 r. I ACa 523/13.

²³ Dział II Tytułu I Części I ustawy Prawo spółdzielcze z dnia 16 września 1982 r. nosi tytuł: „Tryb zakładania i rejestrowania spółdzielni”.

²⁴ Zgodnie z art. 15 § 2, 4, 5 pr. spółdz. członkiem spółdzielni może być każda osoba fizyczna o pełnej zdolności do czynności prawnych, która odpowiada wymaganiom określonym w statucie, chyba że ustawa stanowi inaczej. Członkami spółdzielni mogą być również osoby prawne, o ile statut nie stanowi inaczej. Dopuszcza się jednak istnienie spółdzielni, której członkami w myśl statutu są wyłącznie osoby prawne.

osoby prawne), nieprowadzące działalności depozytowo-pożyczkowej; c) która prowadzi swoją własną działalność; d) w której członkostwo jest dobrowolne, a migracje członków są naturalne; e) która może przeznaczać nadwyżkę finansową na wypłaty dla swoich członków²⁵. Podkreślanie tych różnic pomiędzy Kasą Krajową a klasyczną spółdzielnią powinno skłaniać do bardzo ostrożnego podejścia w stosowaniu analogii z przepisów prawa spółdzielczego.

Szczególna rola i znaczenie funduszu stabilizacyjnego w kontekście ekonomicznej wykładni art. 58 ustawy o SKOK

1. Rola Kasy Krajowej w zapewnieniu stabilności finansowej kas

Sens istnienia Kasy Krajowej w obrocie prawnym precyzuje art. 58 ustawy o SKOK. Celem działalności Kasy Krajowej jest zapewnienie stabilności finansowej kas²⁶, a w szczególności udzielanie kasom wsparcia finansowego ze środków funduszu stabilizacyjnego oraz sprawowanie kontroli nad kasami dla zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonych w nich oszczędności oraz zgodności działalności kas z przepisami prawa.

Poprzednio obowiązująca ustawa o kasach z 14 grudnia 1995 r. uregulowała instytucję Kasy Krajowej i prowadzonego przez nią funduszu stabilizacyjnego. Nie wprowadzała jednak w swojej treści instytucji zwrotu wpłat dokonywanych przez upadłą kasę na ten fundusz. Można postawić tezę, że obecnie obowiązująca regulacja przewiduje możliwość zwrotu wpłat jedynie w bardzo ograniczonym charakterze. Uprzedzając dalsze wywody, stwierdzić należy, że nic nie wskazuje, aby *de lege lata* miało dojść do istotnej rewolucji w tym zakresie względem poprzedniego stanu prawnego. W projekcie obowiązującej obecnie ustawy zapisano bowiem, że „Projekt ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych zawiera szereg zmian merytorycznych, zmierzających do: [...] pozostawienia Kasy Krajowej w roli instytucji zabezpieczającej płynność finansową kas”²⁷.

2. Pierwotny wzór regulacji

Prawozorem dla polskiej instytucji Kasy Krajowej i prowadzonego przez nią funduszu stabilizacyjnego jest prawo modelowe dla związków kredytowych. *Model*

²⁵ W art. 29 § 1 pr. spółdz. jest mowa o roszczeniach spółdzielców o wypłatę udziału w nadwyżce bilansowej.

²⁶ Zob. też M. Golec, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe wobec instrumentów polityki pieniężnej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2014, t. 56, nr 5, s. 123 i n.

²⁷ Druk 1876 Sejmu VI Kadencji z dnia 18 marca 2009 r. – uzasadnienie projektu ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

Law for Credit Unions, opracowane przez World Council of Credit Unions, rekomenduje poszczególnym ustawodawcom instytucję Central Finance Facility (Centralny Instrument Finansowy)²⁸. CFF tworzony ma być na potrzeby związków kredytowych, w zasadzie w formie niezależnej organizacji. CFF nie mogłaby obsługiwać osób fizycznych ani konkurować ze swoimi członkami. Celem CFF jest gromadzenie kapitału i ostrożne zarządzanie płynnością związków kredytowych poprzez usługi inwestycyjne oraz, w stosownych przypadkach, poprzez pożyczki. Ponadto CFF ma działać jako pośrednik pomiędzy związkami kredytowymi a innymi centralnymi instytucjami finansowymi celem pozyskiwania płynnych funduszy z innych źródeł. Zadaniem CFF jest uczestniczenie w regionalnych lub krajowych centralnych systemach finansowych, których celem jest wspieranie bezpieczeństwa gospodarczego oraz rozwój związków kredytowych. Wreszcie celem CFF miałoby być zapewnianie systemów płatności i rozliczeń oraz innych usług dla swoich członków: w komentarzu do tej rekomendacji wskazano, że zadaniem CFF jest zapewnienie swoim członkom całościowego zarządzania płynnością („*providing wholesale liquidity management*”). Idea polskiego funduszu stabilizacyjnego wyrasta zatem z wieloletnich doświadczeń związków kredytowych na rynku amerykańskim. Prawo modelowe nie rekomenduje natomiast takiego rozwiązania prawnego, jakie zostało przyjęte przez polskiego ustawodawcę w art. 58 ustawy o SKOK.

3. Brak obligatoryjnego kapitału założycielskiego kas

Na znaczenie funduszu stabilizacyjnego należy popatrzeć w kontekście założenia, że „kasy, inaczej niż banki, nie posiadają kapitału założycielskiego – członkowie kasy pożyczają bowiem własne środki finansowe, pochodzące ze zgromadzonych wspólnie oszczędności (samopomoc finansowa)”²⁹. Fundusz stabilizacyjny jest zatem „wspólnym” buforem finansowym dla kas, mniej więcej takim, jakim kapitał założycielski jest dla banków.

4. Kasy jako niewielkie organizmy gospodarcze wymagające zasilenia kapitałem

Kasy są najczęściej niewielkimi organizacjami finansowymi, które na rynku usług finansowych konkurują z – z natury silniejszymi kapitałowo – bankami. W wielu wypadkach zasilenie kas odpowiednim kapitałem jest naturalną potrzebą ekonomiczną. Fundusz stabilizacyjny zawiadywany przez Kasę Krajową

²⁸ *Model Law for Credit Unions*, Madison 2015. W polskiej literaturze zob. np. P. Zakrzewski, *Wprowadzenie do Zasady Międzynarodowego Związku Spółdzielczego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2005, z. 1, s. 285 i n.

²⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 stycznia 2012 r. Kp 10/09; L. Kędzierski, *op. cit.*, s. 273.

jest czynnikiem rozwoju systemu spółdzielczości kredytowej w Polsce³⁰. W literaturze ekonomicznej zwraca się uwagę na zjawisko zwiększania się znaczenia Kasy Krajowej dla gospodarki finansowej kas³¹.

5. Publicznoprawny obowiązek tworzenia funduszu stabilizacyjnego

Obowiązek tworzenia i utrzymywania funduszu nie ma charakteru prywatnoprawnego, choć może on przypominać np. prywatnoprawny *pool* (wspólny fundusz) tworzony przez spółki holdingowe. Przy rozwiązaniu prywatnoprawnego wspólnego funduszu strony zazwyczaj dokonują rozliczeń. Obowiązek tworzenia i utrzymywania funduszu stabilizacyjnego jest jednak obowiązkiem publicznoprawnym³².

Zapewnienie stabilności finansowej kas dzięki funduszowi stabilizacyjnemu nie służy realizacji prywatnoprawnego interesu Kasy Krajowej czy prywatnoprawnego interesu zrzeszonej w niej kasy (kas). Jak wynika z przeprowadzonych badań naukowych, adekwatność kapitałowa kas jest miarą bezpieczeństwa ich funkcjonowania³³. Fundusz jest zatem swoistym „bezpiecznikiem” finansowym ustalonym w interesie ogółu³⁴. Kasy stanowią ważny element istniejącego w Polsce systemu finansowego³⁵, a jego stabilność leży w interesie

³⁰ Por. np. J. Szambelańczyk, *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian systemowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006, passim; A. Szyguła, *Czynniki rozwoju działalności depozytowo-kredytowej banków spółdzielczych w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2012, nr 45, s. 2 i n.; K. Kil, E. Miklaszewska, *Determinanty generowania kredytów gospodarczych w okresie pokryzysowym na przykładzie polskiego sektora banków spółdzielczych*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace” 2015, nr 23 (2), s. 143–162

³¹ M. Golec, *Systemowe obciążenia finansowe spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych i banków*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2016, nr 1, s. 72.

³² C. Kosikowski, *Publiczne prawo bankowe*, PWE, Warszawa 1999, s. 52; W. Szpringer, *Polskie regulacje bankowe*, Difin, Warszawa 2000.

³³ M. Golec, *Adekwatność kapitałowa jako miara bezpieczeństwa działalności spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2015, nr XVI (8), s. 91–100; A. Łukaszewicz-Kamińska, *Zrównoważony model działania spółdzielczej instytucji finansowej w Polsce*, „Pieniądze i Więź” 2015, nr 4 (69), s. 129–141.

³⁴ M. Golec, *System gwarantowania depozytów w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2009, nr 38; *idem*, *Regulacje ryzyka działalności kredytowej spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w porównaniu do banków*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2016, nr 4 (82); G. Kotliński, K. Waliszewski, *Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2012; W. Rogowski, *Nowe koncepcje i regulacje nadzoru finansowego: nadzór makrostabilnościowy, nadzór bankowy SKOK, instrumenty finansowe*, Oficyna Allerhanda, Kraków–Warszawa 2014.

³⁵ Druk 1876 Sejmu VI Kadencji z dnia 18 marca 2009 r. – uzasadnienie projektu ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych; S. Flejterski, *Dywersyfikacja struktur we współczesnej bankowości – podejście teoretyczne*, „Bank i Kredyt” 1999, nr 5, s. 24; W.L. Jaworski, *System bankowy i jego otoczenie*, [w:] *Bankowość. Podręcznik akademicki*, red. W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, Poltext, Warszawa 2002, s. 24–25; A. Strzelecki, *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-*

publicznym³⁶. Można założyć, że chodzi tu o „ważny” interes publiczny. Współczesne finanse to system naczyń połączonych³⁷, zatem fundusz stabilizacyjny pozostający w dyspozycji Kasy Krajowej działa w interesie publicznym. Potrzeba ochrony interesu publicznego ma znaczenie dla kierunków ewentualnej wykładni celowościowej przepisów ustawy. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że:

[...] w związku z potrzebami pomocowymi ratowania instytucji zagrożonych upadłością, gromadzone są rezerwy na rzecz stabilności finansowej. W sektorze kas jest to fundusz stabilizacyjny, zaś w sektorze bankowym – fundusze (pomocowy i stabilizacyjny) w BFG. Kasy lokują co najmniej 1 proc. swoich aktywów w funduszu stabilizacyjnym, a ich wartość ulega zmianie wraz ze wzrostem skali działalności określonej instytucji. W sytuacji zwiększonych potrzeb pomocowych, KSKOK może podwyższyć fundusz stabilizacyjny nawet do 3 proc. aktywów kas i ustanowić dodatkowe składki nadzwyczajne uzależnione od kwoty posiadanych wkładów, zgodnie z Rozporządzeniem MF wpłaty na fundusz stabilizacyjny są kosztem dla kas. W sektorze bankowym BFG, jako instytucja typu *risk minimizer*, gromadzi *ex ante* środki na stabilizację sektora bankowego, przy czym ich wysokość zależy od skali i ryzyka działalności banków oraz stawek ustalanych co roku przez Radę BFG (maksymalne stopy składek są określone ustawowo). Co roku banki zobowiązane są do uiszczania na rzecz BFG obowiązkowych opłat rocznych oraz ostrożnościowych, koszty są więc ponoszone niezależnie od wystąpienia negatywnych zjawisk w sektorze bankowym, jedynie stawki mogą być ustalone na niższym poziomie³⁸.

Powyższe uwagi powinny skłaniać do bardzo ostrożnego podchodzenia do kwestii uszczuplenia funduszu stabilizacyjnego za pomocą instrumentu roszczeń cywilnoprawnych, nieznajdujących uzasadnienia w językowej wykładni tekstu prawnego.

6. Znaczenie kompetencji Kasy Krajowej w zakresie dysponowania funduszem stabilizacyjnym

Można postawić tezę, że prawidłowe dysponowanie funduszem stabilizacyjnym jest podstawowym zadaniem Kasy Krajowej. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia

---

wo-Kredytowe w polskim systemie bankowym, „Studia z zakresu prawa, administracji i zarządzania UKW” 2013, t. 3, s. 209 i n.; P. Piechota, M. Kołodziejczyk, *Pozycja i znaczenie Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych w polskim systemie finansowym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2011, nr 640; A. Rzczycka, G. Goławska-Witkowska, *Efektywność funkcjonowania wybranych instytucji finansowych – analiza porównawcza Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych i banków spółdzielczych*, [w:] *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe – charakterystyka, rozwój, otoczenie*, red. J. Ossowski, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2007; L. Kędzierski, *op. cit.*, s. 273.

³⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 lipca 2015, K 41/12.

³⁷ W. Szpringer, *Wpływ instytucji parabankowych na bezpieczeństwo i stabilność rynków finansowych*, „Bezpieczny Bank” 1998, nr 4, s. 42.

³⁸ M. Golec, *Systemowe obciążenia finansowe...*, s. 74–75.

21 grudnia 2012 r., IV CSK 157/12 podkreślił, że: „[...] zasadniczą funkcją Kasy Krajowej jest funkcja stabilizacyjna. Wiązą się z nią kompetencje Kasy Krajowej w zakresie dysponowania środkami, które mogą być przeznaczone na pomoc kasom, a stabilizacja finansowa kas ma zapewnić bezpieczeństwo zgromadzonych w nich oszczędności. Dlatego przepisy regulujące kwestie związane z tworzeniem i przeznaczeniem funduszu, jako mające charakter bezwzględnie obowiązujący, muszą być wykładane ściśle”.

Dysponowanie w praktyce funduszem stabilizacyjnym nie jest arbitralną prerogatywą Kasy Krajowej. Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy o SKOK, organem opiniodawczym dla Kasy Krajowej jest komisja funduszu stabilizacyjnego. Do zadań komisji funduszu stabilizacyjnego należy w szczególności opiniowanie: 1) wniosków o kredyty stabilizacyjne oraz o udzielanie innej pomocy, w tym bezzwrotnej; 2) rodzaju i wysokości zabezpieczeń udzielanych kredytów stabilizacyjnych; 3) wniosków w sprawie prolongaty spłaty kredytów stabilizacyjnych (art. 52 ust. 4 ustawy o SKOK).

7. Nadzór KNF

Na znaczenie funduszu stabilizacyjnego wskazuje ponadto objęcie go nadzorem ze strony Komisji Nadzoru Finansowego³⁹. Zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o SKOK czynności podejmowane przez Komisję Nadzoru Finansowego w ramach nadzoru nad działalnością Kasy Krajowej polegają w szczególności na badaniu sposobu wykorzystania środków funduszu stabilizacyjnego oraz innych środków gromadzonych przez kasy w Kasie Krajowej.

8. Unikalny charakter prawny funduszu stabilizacyjnego

Fundusz stabilizacyjny – dla zarządzania którym ustawodawca powołał Kasę Krajową – ma w polskim systemie prawnym unikalny charakter. Tezy o unikalnym charakterze funduszu stabilizacyjnego dla kas nie dewaluuje okoliczność, że w bankowości spółdzielczej wprowadzono dodatkowe mechanizmy solidarnościowe w postaci tzw. spółdzielczych systemów ochrony (IPS, Institutional Protection Schemes), na wzór uregulowań funkcjonujących od dziesięcioleci w krajach Europy Zachodniej⁴⁰. Fundusz stabilizacyjny jest instytucją prawną

³⁹ K. Bekieszczyk, *Nadzór KNF nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011, passim.

⁴⁰ Podstawą prawną dla tworzenia spółdzielczych systemów ochrony jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, OJ L 176, 27.6.2013, p. 1–337, i ustawa o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. Uczestnicy systemu podpisują umowę o utworzeniu systemu. System zorganizowany jest w ten sposób, iż zarządza nim odrębny pod-

sui generis. Nie ma swojego odpowiednika prawnego (biorąc pod rozwagę jego złożoną konstrukcję) ani w prawie spółdzielczym, ani w prawie spółek, choć zarówno spółdzielnie, jak i spółki mogą utworzyć prywatnoprawny *pool* dla solidarnościowego wsparcia swoich uczestników, w szczególności spółek i spółdzielni uczestniczących w holdingu. Podstawą tworzenia prywatnych funduszy jest zasada swobody umów (art. 353¹k.c.). Wynika z tego wnioski o potrzebie dużej ostrożności dla stosowania do instytucji funduszu stabilizacyjnego wnioskowania *per analogiam* z innych aktów prawnych.

Fundusz stabilizacyjny jest księgowo funduszem wyodrębnionym (samodzielnym). Nie łączy się z funduszem zasobowym czy funduszem udziałowym Kasy Krajowej, lecz stanowi fundusz specjalny (szerzej na ten temat w pkt 9).

Kasa Krajowa jako dysponent funduszu stabilizacyjnego jest podmiotem utworzonym na podstawie ustawy, a zatem nie ma zdolności upadłościowej (art. 6 pkt 4 pr. upad.). Z kolei przepisy nie przewidują możliwości jej likwidacji⁴¹. Prawo nie limituje trwałości funduszu stabilizacyjnego. Nie wyznacza bowiem terminu *ad quem* istnienia jego zarządcy. Całkowita likwidacja funduszu stabilizacyjnego wymagałaby interwencji ustawodawcy.

9. Spór o charakter funduszu stabilizacyjnego

Istotne znaczenie miała okoliczność, analizowana przed zmianami w ustawie o SKOK, czy fundusz stabilizacyjny to kapitał własny Kasy Krajowej czy kapitał cudzy? Sąd Okręgowy w Gdańsku – XV Wydział Cywilny w wyroku z dnia 2 lipca 2013 r. XV C 126/13 analizując charakter prawny funduszu stabilizacyjnego zakwalifikował go jako fundusz własny:

Przez fundusz (kapitał) własny uważa się wartościowy odpowiednik składników majątku, do których danej jednostce przysługuje prawo własności. Fundusze własne dzieli się na fundusze powierzone, które reprezentują wkład finansowy właścicieli jednostki gospodarującej – udziałowców, akcjonariuszy, członków (oczywiście właścicieli jednostki w sensie ekonomicznym, a nie prawnym, gdyż jednostka posiadająca osobowość prawną, tak jak spółdzielnia, posiada własny majątek) oraz fundusze samofinansowania, które powstają z osiągniętego zysku zatrzymanego w jednostce bądź

---

miot (spółdzielnia zarządzająca), a jego członkami są banki spółdzielcze tworzące ów system. Uczestnicy systemu wspólnie gromadzą środki finansowe lokowane w specjalnym funduszu pomocowym, którym dysponuje spółdzielnia zarządzająca. System tworzony jest celem wsparcia płynności jego uczestników i zapobiegania ich upadłości. Na podstawie umowy uczestnicy systemu mogą się zobowiązać do stosowania ujednoliconych zasad klasyfikacji i monitorowania ryzyka, wprowadzić obowiązki informacyjne, nadać spółdzielni zarządzającej kompetencje do stosowania określonych środków prewencyjnych lub sankcyjnych względem uczestników systemu. Pierwszy polski instytucjonalny system ochrony został utworzony 23 listopada 2015 roku przez Banki Spółdzielcze Zrzeszenia SGB oraz SGB-Bank SA, będący Bankiem Zrzeszającym Zrzeszenia SGB; por. IPS SGB, <https://ips-sgb.pl/kim-jestesmy/> [dostęp: 22.07.021].

⁴¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 lipca 2015, K 41/12.

innych źródeł charakterystycznych dla danej działalności. Natomiast kapitał (fundusz) obcy cechuje się tym, że jest oddany do dyspozycji danej jednostki na czas określony, po terminie umowy musi być zwrócony, zazwyczaj korzystanie z niego związane jest z określonym kosztem – w postaci odsetek. Mając na uwadze powyższe, należy uznać, że decydujące znaczenie dla zakwalifikowania konkretnego kapitału jako kapitału własny lub też obcy mają źródła pochodzenia środków go tworzących.

Sąd Okręgowy przyjął, że „nie można uznać, że kapitał zgromadzony na funduszu stabilizacyjnym jest kapitałem oddanym do dyspozycji [...] przez podmiot zewnętrzny (wierzyciela) jedynie na czas określony, który musi być zwrócony, co charakteryzuje tzw. kapitał cudzy, ujawniany w bilansie jako zobowiązania jednostki”. Podobne stanowisko można odnaleźć w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie IV CSK 443/11, zgodnie z którym fundusz stabilizacyjny należy traktować jako fundusz własny. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 28 lutego 2013 r. (w sprawie o sygn. akt I ACa 887/12, w której żądano ustalenia, iż fundusz stabilizacyjny został nieprawidłowo przedstawiony w bilansie Kasy Krajowej po stronie pasywów jako kapitał własny, zamiast jako zobowiązania obce) stanął na stanowisku, że fundusz stabilizacyjny stanowi kapitał własny Kasy Krajowej, i jako kapitał własny powinien być prezentowany w bilansie. Jeżeli fundusz stabilizacyjny ma charakter kapitału własnego, to wszelkie wypłaty z kapitału własnego Kasy Krajowej powinny mieć miarodajną podstawę prawną. Charakter prawny funduszu stabilizacyjnego determinuje kierunki ewentualnej wykładni celowościowej przepisów ustawy. Ze środków funduszu stabilizacyjnego nie mogą być obecnie pokrywane straty bilansowe Kasy Krajowej (art. 55 ust. 4 ustawy o SKOK). Obecnie, w wyniku zmian ustawowych, fundusz stabilizacyjny traktowany jest jako fundusz specjalny.

10. Ograniczenia w dysponowaniu wolnymi środkami funduszu stabilizacyjnego

Zgodnie z art. 55 ust. 3 ustawy o SKOK wolne środki pieniężne funduszu stabilizacyjnego mogą być inwestowane wyłącznie w obligacje i inne papiery wartościowe emitowane, poręczone lub gwarantowane przez Skarb Państwa lub Narodowy Bank Polski, a także w jednostki uczestnictwa funduszy rynku pieniężnego. Reguła powyższa potwierdza szczególny charakter prawny funduszu stabilizacyjnego.

11. Fundusz stabilizacyjny a kompetencje BFG w zakresie restrukturyzacji kas i system gwarantowania depozytów złożonych w kasach przez BFG

System „solidarnościowy”, istniejący dzięki funduszowi stabilizacyjnemu, zyskał wsparcie instytucjonalne w przepisach dotyczących kompetencji Banko-

wego Funduszu Gwarancyjnego⁴². Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji do zadań BFG w zakresie restrukturyzacji kas, w których powstało niebezpieczeństwo niewypłacalności, należy m.in.: udzielanie zwrotnej pomocy finansowej; nabywanie wierzytelności kas; udzielanie wsparcia finansowego na rzecz działalności kasy w przypadku jej przejęcia, przejęcia jej wybranych praw majątkowych lub wybranych zobowiązań lub w przypadku nabycia przedsiębiorstwa tej kasy w likwidacji, jego zorganizowanej części lub wybranych praw majątkowych podmiotowi przejmującemu lub nabywcy. Zgodnie z art. 260 ust. 1 ustawy o BFG, BFG może udzielać kasom objętym systemem gwarantowania pożyczek, gwarancji lub poręczeń. Ponadto BFG – na podstawie art. 260 ust. 2 ustawy o BFG – może udzielić pożyczki kasie tylko w celu zaliczenia uzyskanych w ten sposób środków do funduszy własnych kasy.

Poza tym doszło do objęcia depozytów w kasach gwarancjami BFG⁴³.

Pomimo możliwości wsparcia kas przez BFG jak i gwarantowania depozytów w kasach przez BFG, nie doszło do dezaktualizacji czy utraty znaczenia instytucji funduszu stabilizacyjnego. Świadczy to o bardzo doniosłej roli jaką ustawodawca przypisuje funduszowi stabilizacyjnemu. W konsekwencji wykładnia art. 58 ustawy o skok powinna uwzględniać szczególny charakter prawnego funduszu stabilizacyjnego.

12. Solidarnościowy charakter dysponowania środkami funduszu stabilizacyjnego

Skala wykorzystania zasobów funduszu stabilizacyjnego przez daną kasę nie jest zależna od wielkości wniesionych przez nią wpłat, okresu uczestnictwa w Kasie

⁴² W literaturze przedmiotu (R. Sura, P. Zawadzka, P. Zimmerman, *Ustawa o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017) wskazano, że „[...] przepisy Działu IV stanowią modyfikację założeń BankFGwU (nie było ich w pierwotnym projekcie ustawy, pojawiły się dopiero na poziomie prac w komisji finansów), przewidującej brak wartościowania pomiędzy podmiotami podlegającymi przymusowej restrukturyzacji – dodano bowiem zupełnie nową, dodatkową procedurę, alternatywną dla przymusowej restrukturyzacji przeznaczoną wyłącznie dla kas. Artykuł 259 BankFGwU definiuje warunki, jakie muszą spełniać kasy, aby można było wobec nich podejmować działania opisane w Dziale IV, czyli czynności związane z restrukturyzacją kas”. Por. też M. Fedorowicz, *Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako organ przymusowej restrukturyzacji*, [w:] *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku*, red. J. Gliniecka, A. Drywa, W. Juchniewicz, T. Sowiński, CeDeWu, Gdańsk 2017, s. 405–416.

⁴³ J. Pruski, J. Szambelańczyk, *Systemy gwarantowania depozytów w sieciach bezpieczeństwa finansowego na tle konsekwencji globalnego kryzysu finansowego*, „Bezpieczny Bank” 2014, nr 4(57); E. Szewczyk, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe jako uczestnicy systemu gwarantowania depozytów*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 325, s. 167 i n.; G. Ancyparowicz, *Sytuacja prawna a standing finansowy spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Pieniądze i Władza” 2015, nr 19.

Krajowej (stażu członkowskiego), wielkości wcześniejszej pomocy itp. Fundusz stabilizacyjny ma charakter solidarnościowy.

13. Przesłanki dysponowania funduszem stabilizacyjnym

Ustawodawca ustanawia szczegółowe przesłanki dla możliwości skorzystania z funduszu stabilizacyjnego. Zgodnie z art. 74c ust. 1 2 ustawy o skok jeżeli strata bilansowa kasy spowoduje obniżenie wyrażonego procentowo stosunku funduszy własnych do wartości aktywów poniżej 1%, kasa niezwłocznie informuje o tym Komisję Nadzoru Finansowego, Bankowy Fundusz Gwarancyjny i Kasę Krajową. Kasa Krajowa, po uzyskaniu opinii komisji funduszu stabilizacyjnego, w terminie 14 dni od dnia uzyskania informacji przedstawia Komisji Nadzoru Finansowego decyzję o udzieleniu lub odmowie pomocy z funduszu stabilizacyjnego dla kasy. Fundusz stabilizacyjny można określić jako instytucję systemowo pokrewną dla Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Obie instytucje, choć w różny sposób, chronią interesy deponentów wkładów.

14. Ograniczanie ryzyka kredytowego kas

Pewne znaczenie może mieć okoliczność, że w ostatnich latach doszło do wejścia w życie wielu regulacji normatywnych m.in. w zakresie ograniczenia ryzyka kredytowego kas, na wzór ograniczenia ryzyka banku, co w pewien sposób buduje bezpieczeństwo prawne tych instytucji⁴⁴. Fundusz stabilizacyjny jest zatem wsparciem dla systemowo wiarygodnych instytucji finansowych o stosunkowo dużym oddziaływaniu społecznym.

15. Społeczna rola kas

Kasy pełnią istotną funkcję społeczną⁴⁵ w krajobrazie finansowym państwa. Są – jako instytucje *not for profit* – alternatywą dla banków komercyjnych działających w oparciu o paradygmat zysku dla akcjonariuszy, a także dla banków spółdzielczych. Badania naukowe pokazują, że kasy pełnią ważną rolę w wypieraniu

⁴⁴ M. Golec, *Regulacje ryzyka działalności kredytowej...*, s. 711 i n.

⁴⁵ Celem powołania kas „[...] było stworzenie podstaw prawnych funkcjonowania organizacji o charakterze niezarobkowym, które zajmowałyby się gromadzeniem oszczędności i dostarczaniem taniego, łatwo dostępnego kredytu osobom o skromnych dochodach, mającym nikłe szanse na uzyskanie kredytu konsumpcyjnego. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, stanowiące przede wszystkim organizację ludzi, oparte na idei samopomocy finansowej, miały wypełnić istniejącą lukę na rynku usług finansowych”; Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 stycznia 2012 r. Kp 10/09.

wykluczenia finansowego⁴⁶. Okoliczności te powinny być tłem dla wykładni art. 58 ustawy o SKOK.

16. Kontekst prawny ochrony funduszy banku spółdzielczego

Wykładnia art. 58 ustawy o SKOK powinna uwzględniać kontekst daleko idącej ochrony prawnej funduszy banku spółdzielczego. Zgodnie z art. 10c ust. 1, 1a, 2, 3 u. bank. spółdz. statut banku spółdzielczego może przewidywać, że zarząd banku spółdzielczego będzie uprawniony do wstrzymania albo ograniczenia zwrotu wpłat na udziały. Podejmując decyzję wstrzymania albo ograniczenia zwrotu wpłat na udziały, zarząd banku spółdzielczego zwraca uwagę w szczególności na ogólną sytuację banku pod względem finansowym, płynnościowym oraz wypłacalności, a także na wymogi prawne w zakresie funduszy własnych⁴⁷. Innymi słowy: są to okoliczności niedotyczące ustępującego członka. Wstrzymanie albo ograniczenie zwrotu wpłat na udziały następuje w drodze uchwały zarządu. Zarząd informuje członków żądających zwrotu wpłat na udziały o podjętej uchwale, w sposób i w terminie określonych w statucie. Do uchwały zarządu nie stosuje się przepisów o postępowaniu wewnątrzspółdzielczym. Zarzut zarządu banku spółdzielczego nie ma charakteru peremptoryjnego, ale jedynie dylatoryjny. W przypadku ustania przesłanek będących podstawą wstrzymania albo ograniczenia zwrotu wpłat na udziały zarząd banku może dokonać wypłat członkom żądającym zwrotu wpłat na udziały. Zwrot tych wpłat nie może nastąpić przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego za rok, w którym ustały te przesłanki, oraz w przypadku gdy jego udziały zostały przeznaczone na pokrycie strat spółdzielni. Sposób i termin zwrotu określa statut banku.

17. Konsekwencje prawne wyjątkowego charakteru regulacji

Fundusz stabilizacyjny nie jest gromadzony w interesie prywatnym, ale w interesie publicznym. Wobec przepisów chroniących substancję funduszu sta-

⁴⁶ B. Szopa, A. Szopa, *Wykluczenie finansowe a wykluczenie społeczne*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego” 2011, nr 11; A. Warchlewska, *Rola instytucji parabankowych w przeciwdziałaniu wykluczeniu finansowemu na przykładzie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Studia Ekonomiczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2013, nr 173, s. 46 i n.; *eadem*, *Banki spółdzielcze w zapobieganiu wykluczeniu finansowemu*, [w:] *Wybrane historyczne i współczesne aspekty rozwoju banków spółdzielczych w Polsce*, red. M. Stefański, WSHE, Włocławek 2012.

⁴⁷ Chodzi tu o wymogi, o których mowa w art. 92 ust. 1 rozporządzenia nr 575/2013, wymogi nałożone na podstawie art. 138 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy – Prawo bankowe oraz wymóg, o którym mowa w art. 55 ust. 4 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 483 ze zm.).

bilizacyjnego roszczenie cywilnoprawne o zwrot wpłat traktować należy jako rozwiązanie absolutnie wyjątkowe. Kwestia ochrony kapitału zakładowego jest szczególnie mocno rozbudowana w prawie spółek kapitałowych. W konsekwencji przy wykładni art. 58 ustawy o SKOK należy stosować zasadę *exceptiones non sunt extende*⁴⁸.

Podsumowanie

Szerokie spojrzenie na gospodarcze znaczenie funduszu stabilizacyjnego i jego istotę pozwala na odniesienie się do problemu dopuszczalności zwrotu wpłat na fundusz stabilizacyjny na rzecz syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej. Problematyka ta będzie kontynuowana w drugiej części niniejszego opracowania.

Bibliografia

- Adamus R., *Bankruptcy and Restructuring Law in Poland*, „Societas et Iurisprudentia” 2019, vol. VII, issue 2.
- Adamus R., *Kategoria zaspokojenia wierzytelności handlowych wspólnika upadłej spółki*, „Monitor Prawa Bankowego” 2019, nr 5.
- Adamus R., *Legally protected cultural goods and bankruptcy proceedings*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2020, nr 18(2).
- Adamus R., *Likwidacja masy upadłości. Zagadnienia praktyczne*, Difin, Warszawa 2014.
- Adamus R., *Liquidation of the bankruptcy estate in Poland*, „Bratislava Law Review” 2020, Vol. IV, no. 1.
- Adamus R., *Materialnoprawne skutki ogłoszenia upadłości*, [w:] *System prawa handlowego*, red. S. Włodyka, A. Szumański, t. 6: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Adamus R., *Pactum de non cedendo a upadłość likwidacyjna*, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 16.
- Adamus R., *Upadłość a hipoteka na mieniu upadłego*, LexisNexis, Warszawa 2009.
- Adamus R., *Upadłość a zobowiązania cywilnoprawne*, Difin, Warszawa 2013.
- Adamus R., *Zagadnienie odpowiedzialności za straty bilansowe członków spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej w upadłości*, [w:] *Prawo prywatne w służbie społeczeństwu. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Adama Jedlińskiego*, red. P. Zakrzewski, D. Bierecki, Spółdzielczy Instytut Naukowy, Sopot 2019.
- Ancyparowicz G., *Sytuacja prawna a standing finansowy spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Pieniądze i Więź” 2015, nr 19.
- Bekieszczyk K., *Nadzór KNF nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011.

⁴⁸ Por. postulat stosowania ściślej – nie: rozszerzającej – wykładni przepisów dotyczących Kasy Krajowej, z uwagi na wyjątkowość regulacji prawnej, zawarty w wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 14 czerwca 2017 r. IV CSK 461/16.

- Bielski P., *Niezarobkowy charakter działalności jako cecha konstrukcyjna spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej*, „Rejent” 2006, nr 6.
- Cieślak S., *Długi masy upadłościowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1996, nr 5.
- Fedorowicz M., *Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako organ przymusowej restrukturyzacji*, [w:] *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku*, red. J. Gliniecka, A. Drywa, W. Juchniewicz, T. Sowiński, CeDeWu, Gdańsk 2017.
- Flejterski S., *Dywersyfikacja struktur we współczesnej bankowości – podejście teoretyczne*, „Bank i Kredyt” 1999, nr 5.
- Galbarczyk T., *Funkcjonowanie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce – stan obecny i perspektywy rozwoju*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H: Oeconomia” 2010, vol. 44, nr 2.
- Glabas M., *Kwalifikowanie i zaspokajanie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym*, „Prawo Spółek” 1997, nr 2.
- Golec M., *Adekwatność kapitałowa jako miara bezpieczeństwa działalności spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2015, nr XVI (8).
- Golec M., *Regulacje ryzyka działalności kredytowej spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w porównaniu do banków*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2016, nr 4 (82).
- Golec M., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce*, Wyd. WSB, Poznań 2004.
- Golec M., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe wobec instrumentów polityki pieniężnej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2014, t. 56, nr 5.
- Golec M., *System gwarantowania depozytów w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2009, nr 38.
- Golec M., *Systemowe obciążenia finansowe spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych i banków*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2016, nr 1.
- Herbert A., Pawłowski S., Zakrzewski P., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Janda P., *Kolejność zaspokajania wierzycieli osobistych w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015, nr 11.
- Janda P., *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6.
- Janda P., *Zaspokojenie roszczeń wierzycieli jako cel postępowania upadłościowego*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 10.
- Jaworski W.L., *System bankowy i jego otoczenie*, [w:] *Bankowość. Podręcznik akademicki*, red. W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, Poltext, Warszawa 2002.
- Jedliński A., *Członkostwo w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej*, LexisNexis, Warszawa 2002.
- Jedliński A., *Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa: zagadnienia konstrukcji prawnej*, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2001.
- Jedliński A., *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe – zarys systemowego ujęcia*, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2002.
- Jedliński A., Kaczyński L., *Zagadnienie prawne umów zawieranych przez Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe z pracodawcami*, „Państwo i Prawo” 1998, nr 8.
- Jurkowska A.M., *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe*, „Glosa” 1999, nr 1.
- Kamińska K., *Kasy Stefczyka i Komunalne Kasy Oszczędności jako lokalne instytucje*, „Zeszyty Naukowe WSHE”, t. IV: *Nauki Prawne*, Włocławek 1999.

- Kędzierski L., *Decyzje w zarządzaniu finansami Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych*, „Studia Gdańskie” 2009, t. VI.
- Kil K., Miklaszewska E., *Determinanty generowania kredytów gospodarczych w okresie pokryzysowym na przykładzie polskiego sektora banków spółdzielczych*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznych Studiów i Pracy” 2015, nr 23 (2).
- Kłodnicki D., *Podział funduszy masy upadłości*, „Prawo Spółek” 1998, nr 10.
- Kołodziej E., *Banki spółdzielcze jako uczestnik rynku usług bankowych*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2014, nr 6(XVI).
- Kosikowski C., *Publiczne prawo bankowe*, PWE, Warszawa 1999.
- Kotliński G., Waliszewski K., *Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Kupis P., *Dysfunkcje postępowań upadłościowych*, „Biuletyn PTE” 2017, nr 2.
- Leśniak M., *Zaspokojenie wierzycieli zabezpieczonych prawem zastawu w sytuacji upadłości zastawcy*, „Rejent” 1998, nr 5.
- Lukaszewicz-Kamińska A., *Zrównoważony model działania spółdzielczej instytucji finansowej w Polsce*, „Pieniądze i Więź” 2015, nr 4 (69).
- Malinowski M., Rudolf P., Sowińska-Kobelak D., Szupowski M., *Prawa i obowiązki członków SKOK – analiza prawna*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2014.
- Marszałkowska-Krzyszewska E., Gil I., *Znaczenie i skutki zabezpieczeń rzeczowych w przypadku ogłoszenia upadłości*, [w:] *Wokół rekodyfikacji prawa cywilnego. Prace jubileuszowe*, red. P. Stec, M. Załucki, Oficyna Wydawnicza KAAFM, Kraków 2015.
- Morawski W., *Zarys dziejów Komunalnych Kas Oszczędności w Polsce*, „Bank i Kredyt” 1991, nr 10.
- Ochociński S., *W stulecie spółdzielczości kredytowej w Polsce*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny” 1961, nr 23(2).
- Orzeszko T., *Banki Spółdzielcze w Polsce. Ekonomiczne i finansowe warunki rozwoju*, Wyd. WSB, Poznań 1998.
- Pałys J., *Skarbowe długi upadłego*, „Prawo Spółek” 1998, nr 10.
- Pannert M., *Cele prawa upadłościowego i naprawczego*, „Radca Prawny” 2008, nr 6.
- Piechota P., Kołodziejczyk M., *Pozycja i znaczenie Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych w polskim systemie finansowym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2011, nr 640.
- Pruski J., Szambelańczyk J., *Systemy gwarantowania depozytów w sieciach bezpieczeństwa finansowego na tle konsekwencji globalnego kryzysu finansowego*, „Bezpieczny Bank” 2014, nr 4(57).
- Rachuba J., *Działalność kredytowa banków spółdzielczych w Polsce*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 1(85).
- Rogowski W., *Nowe koncepcje i regulacje nadzoru finansowego: nadzór makroostabilnościowy, nadzór bankowy SKOK, instrumenty finansowe*, Oficyna Allerhand, Kraków–Warszawa 2014.
- Rutkowski B., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe jako instytucje finansowe*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H: Oeconomia” 2011, vol. 45, nr 2.
- Rzeczycka A., Goławska-Witkowska G., *Efektywność funkcjonowania wybranych instytucji finansowych – analiza porównawcza Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych i banków spółdzielczych*, [w:] *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe – charakterystyka*

- terytyka, rozwój, otoczenie*, red. J. Ossowski, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2007.
- Skalniak F., *Zarys historii polskiej spółdzielczości kredytowej*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1992.
- Srokosz W., *Charakter prawny nadzoru nad Spółdzielczymi Kasami Oszczędnościowo-Kredytowymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2007, nr 10.
- Srokosz W., *Instytucje parbankowe w Polsce*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2011.
- Srokosz W., *Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a zintegrowany nadzór finansowy*, „Prawo Bankowe” 2007, nr 6.
- Srokosz W., *Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi według ustawy o SKOK z 2009 r.*, „Monitor Prawa Bankowego” 2010, nr 6.
- Strzelecki A., *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe w polskim systemie bankowym*, „Studia z zakresu prawa, administracji i zarządzania UKW” 2013, t. 3.
- Sura R., Zawadzka P., Zimmerman P., *Ustawa o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017
- Szafrąński A., *Konstytucyjna wolność gospodarcza na tle historii idei i gospodarki*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Szambelańczyk J., *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian systemowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006.
- Szewczyk Ł., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe jako uczestnicy systemu gwarantowania depozytów*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 325.
- Szopa B., Szopa A., *Wykluczenie finansowe a wykluczenie społeczne*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego” 2011, nr 11.
- Szpringer W., *Polskie regulacje bankowe*, Difin, Warszawa 2000.
- Szpringer W., *Wpływ instytucji parbankowych na bezpieczeństwo i stabilność rynków finansowych*, „Bezpieczny Bank” 1998, nr 4.
- Szyguła A., *Czynniki rozwoju działalności depozytowo-kredytowej banków spółdzielczych w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2012, nr 45.
- Warchlewska A., *Banki spółdzielcze w zapobieganiu wykluczeniu finansowemu*, [w:] *Wybrane historyczne i współczesne aspekty rozwoju banków spółdzielczych w Polsce*, red. M. Stefański, WSHE, Włocławek 2012.
- Witalec R., *Spółdzielczość kredytowa systemu Schulzego w Małopolsce w latach 1873–1939*, Instytut Pamięci Narodowej, Rzeszów–Warszawa 2008.
- Zakrzewski P., *Wprowadzenie do Zasady Międzynarodowego Związku Spółdzielczego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2005, z. 1.
- Zalcewicz A., *Problemy prawne nadzoru Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2004, nr 10.
- Żyżyński J., *Konsekwencje wprowadzenia nowych regulacji dotyczących spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – wybrane aspekty mikroekonomiczne i finansowe*, [w:] *Prawne i ekonomiczne determinanty rozwoju spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce*, red. J. Ossowski, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2010.

Abstract

The essence of the stabilization fund in the context of the problem of the admissibility of the return of payments to the trustee of a bankrupt credit union. Part I

The two-part study analyzes the problem of the admissibility of a demand by the trustee of a bankrupt credit union to return payments made to the stabilization fund. It is not only the issue of the existence or non-existence of a civil law claim. The real essence of the presented dilemma is the question of the admissibility of limiting the statutory attribute of the National Credit Union performed in the public interest. The stabilization fund plays a special role in the entire financial system. The essence of the operation of the cash register is the idea of financial self-help, consisting in mutual crediting of the members of the cash register from the funds accumulated in the cash register, as well as the non-profit nature of the conducted activity, with the existence of a social bond between the members of the cash register.

Key words: bankruptcy, cooperative savings and credit union, National Credit Union, stabilization fund, return of payments

Streszczenie

Istota funduszu stabilizacyjnego w kontekście problemu dopuszczalności zwrotu wpłat na rzecz syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, cz. 1

W dwuczęściowym opracowaniu analizowany jest problem dopuszczalności żądania przez syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej zwrotu wpłat wniesionych na fundusz stabilizacyjny. Nie jest to tylko zagadnienie istnienia bądź jego braku roszczenia cywilnoprawnego po stronie syndyka. Rzeczywistą istotą przedstawionego dylematu jest pytanie o dopuszczalność ograniczenia ustawowego atrybutu Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej wykonywanego w interesie publicznym. Fundusz stabilizacyjny odgrywa bowiem szczególną rolę w całym systemie finansowym. Istotą działania kasy jest idea samopomocy finansowej, polegająca na wzajemnym kredytowaniu się członków kasy ze zgromadzonych w kasie środków pieniężnych, a także niezarobkowy charakter prowadzonej działalności, przy istnieniu więzi społecznej pomiędzy członkami kasy.

Słowa kluczowe: upadłość, spółdzielcza kasa oszczędnościowo kredytowa, Kasa Krajowa, fundusz stabilizacyjny, zwrot wpłat